

Rozvoj

Srovnávací analýza politiky, jar 2022

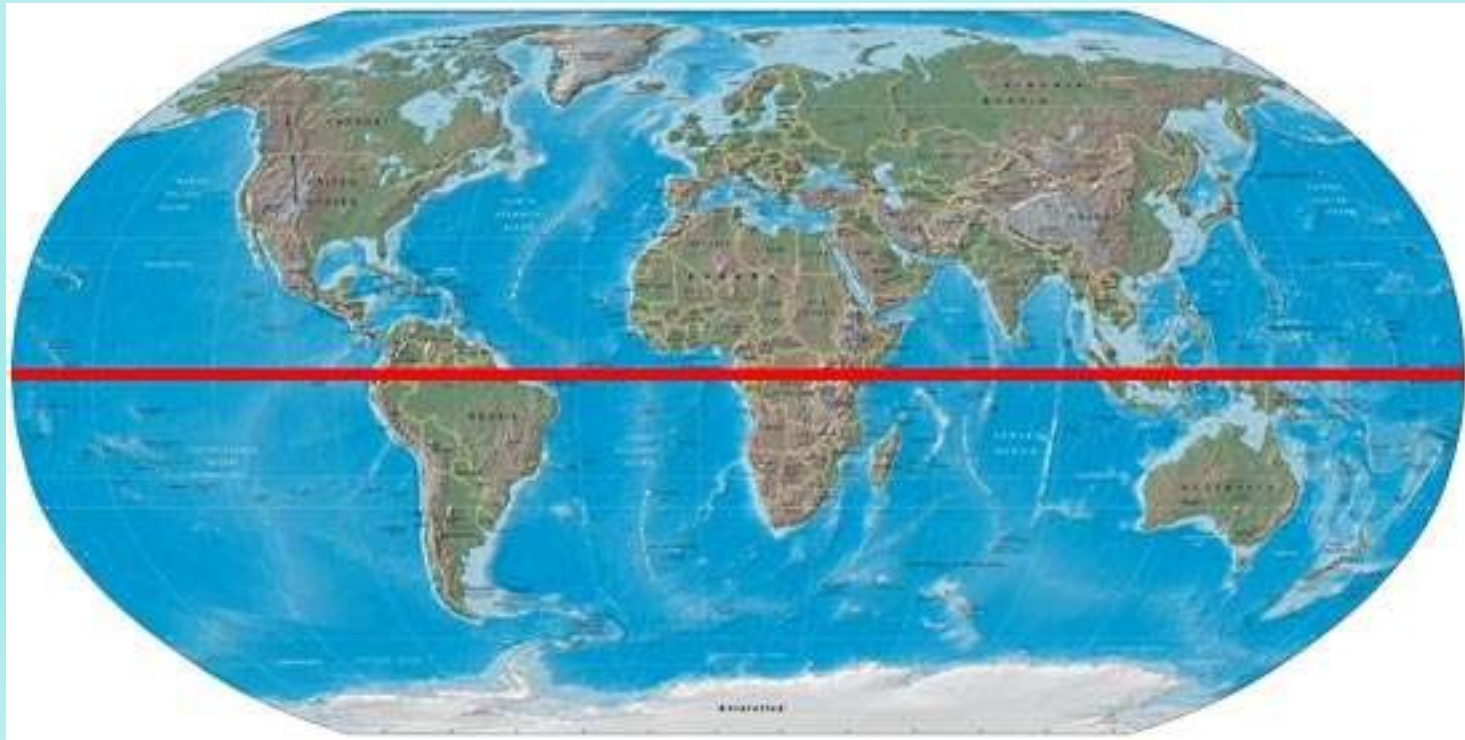
Doc. Marek Rybář, PhD.

Výskumný problém

- Ako možno vysvetliť obrovské politické, hospodárske a sociálne rozdiely medzi krajinami súčasného sveta?

Geografické faktory

- Hall a Jones (1999): existuje silná pozitívna korelácia medzi vzdialenosťou krajiny od rovníku a kvalitou jej inštitúcií

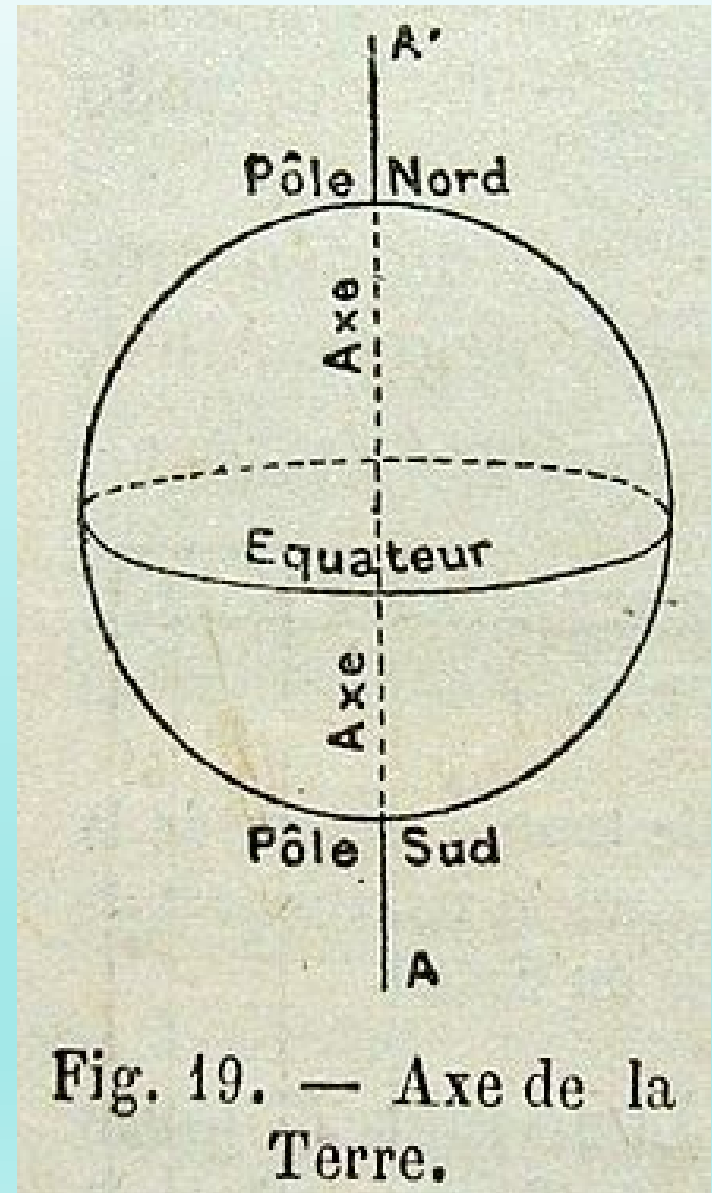

Geografické faktory

- Čo presne máme na mysli, keď hovoríme o geografii?
- Čo presne ovplyvňuje geografia?
- Aké sú presné mechanizmy takéhoto vplyvu/ovplyvňovania?

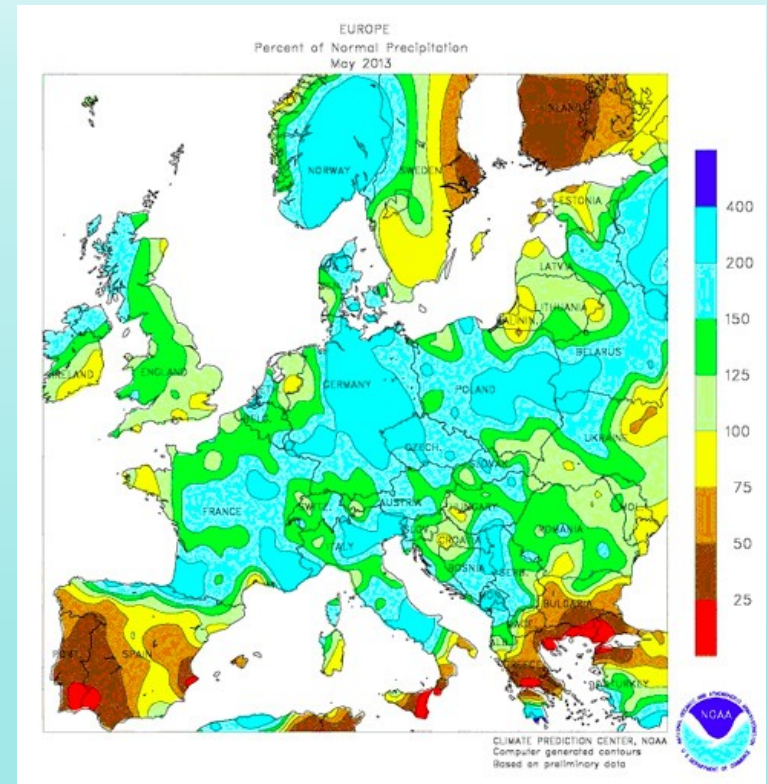
Geografické faktory

- klíma
- topografia
- geológia
- biogeografia

Klíma

- Podmienky na zemskom povrchu:
- teplota, zrážky, slnečné žiarenie, vlhkosť a prúdy
- Dôležité nie sú len priemerné hodnoty, ale aj absencia extrémov (vlny horúčav, silné lejaky a suchá)

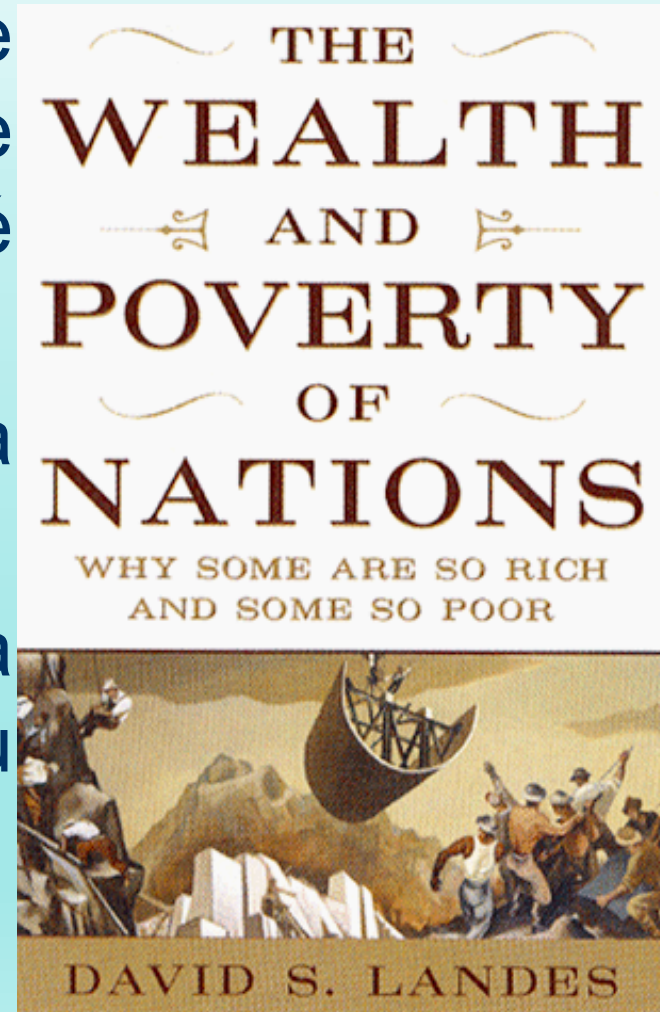

Klíma

- Montesquieu: Duch zákonov (1748): teplota
- Ľudia sú v chladnejšom podnebí odvážnejší, dôverčivejší, rozhodnejší a disciplinovanejší
- V teplejšom podnebí sú lenivejší, mocní prinútiť slabších ľudí, aby pre nich pracovali (otroctvo):
- podnebie → ľudské aktivity → inštitúcie

Klíma

- D. Landes (1998): nepohodlie spôsobené teplom je väčšie ako nepohodlie spôsobené chladným podnebím
- Belosi si nezvykli pracovať na plantážach: otroctvo
- zrážky: priaznivé prúdy a zrážky obdarili Európu vyhovujúcou klímou

Topografia

- Všeobecné nebiologické podmienky na povrchu Zeme
- pohoria, oceány, ostrovy, dĺžka riek, ich splavnosť a premenlivosť počas ročných období

Topografia

- K. Wittfogel (1957): Vznik "orientálneho despotizmu":
- topografia → technológia → inštitúcie
- rieky sa dajú pomerne ľahko regulovať a kontrolovať
- Civilizácie v blízkosti riek vyvinuli sofistikovanú deľbu práce, úzka vládnuca trieda kontrolovala masovú pracovnú silu
- tá bola neskôr využitá na iné rozvojové projekty: budovanie ciest, kanálov, zavlažovacích systémov, monumentov atď.

Topografia

- V Európe však bola situácia odlišná (Jones a Landes 1998):
- Vysoké pohoria, rieky bez delt, rozsiahle lesy, nepravidelný tvar kontinentu a množstvo ostrovov, to všetko bránilo vzniku jednej civilizácie
- Žiadna závislosť od despotického vládcu, pretože farmári mali prístup k iným zdrojom vody (dážď)

Topografia

- Acemoglu et al (2002): Európa po roku 1500 zbohatla vďaka obchodu s Amerikou, Indiou a východnou Áziou
- Ťažili z toho len krajiny s prístupom k moru
- Existuje súvislosť medzi medzinárodným obchodom a dobrými inštitúciami:
- Obchod posilnil postavenie obchodníkov (nie tradične privilegovanej šľachty), ktorí hľadali záruky pre svoj novozískaný majetok --> posilnenie vlastníckych práv
- topografia → vznik novej sociálnej skupiny → dobré inštitúcie

Geológia

- Nebiologické podmienky pod povrchom Zeme:
- charakter pôdy, kvalita a množstvo prírodných zdrojov, aktívne sopky, zemetrasenia atď.

Geológia

- Prírodné zdroje: ropa, plyn, zlato, diamanty, meď
- Predpokladalo sa, že príliš veľa prírodných zdrojov vedie ku "kliatbe zdrojov":
- Od 70. rokov 20. storočia: krajiny s veľkým množstvom prírodných zdrojov majú nižší hospodársky rast, menej demokracie a horšie výsledky rozvoja ako krajiny s menším množstvom prírodných zdrojov

Geológia: kľatba zdrojov

- **priamy ekonomický účinok?**
- Volatilita príjmov: Vysoká volatilita cien prírodných zdrojov vedie k náhlym zmenám sociálnych programov, erózii právneho štátu a poklesu podpory vlád (Nigéria, Venezuela a ceny ropy).
- Nedostatok investícií: Spoločnosti vyvážajú svoje zisky z krajiny, žiadne investície do miestneho rozvoja

Geológia: kľatba zdrojov

- **Politické vysvetlenia?**
- "Rýchle peniaze": nedostatok dlhodobých hospodárskych politík
- Príjmy z prírodných zdrojov sa používajú na dotovanie nedostatočne výkonných odvetví hospodárstva -> vysoké politické náklady na štrukturálne zmeny
- Násilie: etnopolitické skupiny sa v krajinách bohatých na zdroje častejšie uchýľujú k povstaniu, než aby využívali nenásilné prostriedky

Geológia: kliatba zdrojov

- Rentiérsky štát: vlády nevyberajú dane, sú teda menej zodpovedné, neposilňujú vlastnícke práva a celkové kapacity štátu sú pomerne nízke
- Vzťah medzi ropou a autoritárstvom sa udržiava aj po skončení studenej vojny: bez podpory USA alebo Sovietskeho zväzu sa autoritárske režimy chudobné na zdroje demokratizovali, zatiaľ čo režimy bohaté na zdroje dokázali odolávať domácim tlakom na demokratizáciu

Biogeografia

- "geografia" živých organizmov (NIE ľudí!)
- Početnosť a charakter fauny a flóry, typ vegetácie, mikroorganizmy (baktérie, vírusy)

Biogeografia

- J. Diamond: rozdiely v biogeografických zdrojoch v neolite sa po roku 1500 naplno prejavili v rôznych vývojových trajektóriách kontinentov
- Priaznivé podmienky: zvieratá vhodné na domestikáciu a dostupnosť vysoko výživných (a skladovateľným) rastlinám/zrnám
- Eurázijský kontinent (orientácia východ - západ) priaznivý pre ľahký prenos moderných technológií z Blízkeho východu ("úrodného polmesiaca") do Európy

Biogeografia

- Technológie vtedajších juhoamerických civilizácií "necestovali" (orientácia Ameriky juh-sever menej priaznivá)
- Eurázia: skorý prechod od zberu a lovu k poľnohospodárstvu v Eurázii
- viedol k deľbe práce, obchodu, urbanizácii a silnému politickému rozvoju
- Nasledoval rýchly technologický rozvoj a po roku 1500 dal Európanom možnosť ovládnuť Nový svet (Španielsko vs. Aztékovia a Inkovia), a nie naopak

Biogeografia a inštitúcie

- Diamond nedokáže vysvetliť pretrvávanie inštitúcií po roku 1500 ani to, prečo sa následné technologické zmeny nevyužili na iných kontinentoch na preklenie zaostávania
- **Acemoglu, Johnson a Robinson (2001):**
- rozdiely v európskej úmrtnosti na odhad vplyvu inštitúcií na ekonomickú výkonnosť:
- prepojenie medzi mikro/biogeografickými podmienkami a kvalitou správy vecí verejných

Biogeografia a inštitúcie

- drvivú väčšinu úmrtí Európanov v kolóniách spôsobila malária a žltá zimnica
- malária a žltá zimnica → extrakčné inštitúcie → slabá ochrana právneho štátu, osobnej slobody a majetku → slabý následný hospodársky a politický rozvoj
- priaznivé mikro/biogeografické podmienky → trvalé osídlenie → dobré inštitúcie → stabilný hospodársky a politický rozvoj

Inštitucionálne vysvetlenia

- Acemoglu a Robinson Why Nations Fail (2012):
- krátke video AKA 500 strán za 5 minút:

<https://www.youtube.com/watch?v=2z5RAZlv2UQ>

Inštitucionálne vysvetlenia

- Dobré inštitúcie podporujú sebarealizáciu, inovácie, slobodu prejavu, rovnosť pred zákonom a chránia politickú a hospodársku súťaž.
- Severná Amerika: Anglickí kolonizátori sa najprv pokúsili o stratégie, ktoré ako prví použili Španieli v Južnej Amerike, ale miestne podmienky neboli priaznivé pre ich stratégiu
- Zastupiteľské inštitúcie boli zavedené len ako "plán B"

Otázky

- AKO PRESNE vplývajú rozhodnutia z minulosti na dnešnú politickú a sociálnu realitu?
- "klasická geografia": fixné geografické faktory (ekológia, klíma, zdroje) majú dnes rovnaký vplyv ako v minulosti - priamo na ľudí
- Sofistikovanejšie vysvetlenia zdôrazňujú sprostredkujúcu úlohu inštitúcií
- Acemoglu a kol. pracujú so široko koncipovanými súbormi inštitúcií, presný mechanizmus ich vplyvu však nie je jasný (ako a prečo inštitúcie pretrvávajú)

Nerovnosť ako priamy dôsledok minulosti

- význam obchodu s otrokmi v Afrike pri formovaní následného hospodárskeho rozvoja:
- silný negatívny vzťah medzi počtom otrokov vyvezených z krajiny a jej následným hospodárskym rozvojom
- obchody s otrokmi bránili vytváraniu širších etnických skupín, čo viedlo k etnickej frakcionalizácii, a obchod s otrokmi viedol k oslabeniu a nedostatočnému rozvoju politických štruktúr: koloniálny pôvod dôvery?

Meritokratická byrokracia a hospodársky rast

- Weber: byrokracia ako jeden z inštitucionálnych základov kapitalistického rastu
- organizácie verejnej správy, ktoré sa vyznačujú meritokratickým náborom a predvídateľným, dlhodobým kariérom postupom, budú efektívnejšie pri generovaní hospodárskeho rastu ako iné formy štátnej organizácie

Profesionálna byrokracia a hospodársky rast

- Evans a Rauch: silná a významná korelácia medzi skóre na škále "weberianstva" a celkovým rastom reálneho HDP na obyvateľa v období 1970-1990 ($r = ,67$; $p < ,001$)
- Keďže údaje sa týkajú predovšetkým hlavných hospodárskych agentúr, nevyplýva z toho, že celý byrokratický aparát musí byť takto štruktúrovaný, aby mal pozitívny vplyv na rast

A. Sen: Rozvoj (Development)

- nie je to isté ako hospodársky rast
- hospodársky rast by mal zlepšiť životné podmienky ľudí, existuje ale mnoho ďalších premenných, ktoré tiež ovplyvňujú životné podmienky
- priemerná dĺžka života môže slúžiť ako náhradný ukazovateľ pre tieto iné premenné

A. Sen: Rozvoj (Development)

- “rozvoj” je do istej miery normatívny pojem
- keďže rozvoj sa týka dosiahnutia lepšieho života, analýza rozvoja sa musí zamerať na povahu života, ktorý sa ľuďom darí žiť
- to, čo sa považuje alebo nepovažuje za "rozvoj", nevyhnutne závisí od našej predstavy o tom, ktoré veci sú hodné podpory